

III - Cilj vaspitanja, Različita shvatanja pojma i cilja vaspitanja

- Vaspitanje je prije svega proces formiranja i samoformiranja ličnosti, tj. ima formativni karakter. Njime se formira, obrazuje, izgrađuje, profiliše i kreira osoben sklop i sistem osobina koje definišu određenu ličnost.
- Vaspitanje je i specifičan međuljudski (društveni) odnos zasnovan na komunikaciji kojom se želi ostvariti određeni uticaj jednih ličnosti na druge. On nije vezan samo na lokalni već i za globalni nivo.
- Vaspitanje predstavlja ukupnost uticaja i aktivnosti društva kao cjeline, pojedine socijalne grupe, institucije, organizacije, porodice i pojedinca, u težnji ka ostvarenju postavljenih ciljeva – proces harmonijskog izgrađivanja svestrane ličnosti.

- Vaspitanje je i specifičan socijalni prostor u kome ličnost može da se stvaralački dokaže, izrazi ili afirmiše, provodeći npr. trećinu svog ili čitav život kroz pedagošku djelatnost.
- Vaspitanje je istorijska pojava i civilizacijska kategorija. Ono njeguje identitet određenog društva i omogućuje vezu između generacija. Društveni kontinuitet ne bi bio moguć bez vaspitanja.
- Vaspitanje je i izraz kojim označavamo rezultat i određeni stupanj i nivo čovjekovog razvoja. Zato se kaže za nekog da je vaspitan, obrazovan, školovan, učen, i trebalo bi da je njime uslovljen i čovjekov materijalni položaj i socijalni status.
- Vaspitanje je nužno i zbog sve veće količine znanja koju u toku života treba usvojiti i sve većeg broja sposobnosti koje treba razviti za snalaženje u savremenim uslovima života.

- **Cjelishodnost vaspitanja se ogleda u izboru i formulisanju ciljeva vaspitanja.** Vaspitanje se ostvaruje uvijek i jedino **određenim sadržajima**. Od izbora sadržaja, njihove unutrašnje strukture, obrade, prezentacije i načina interpretacije, zavise umnogome tip, načini i rezultati vaspitanja. Dakle, cilj i zadaci vaspitanja su specifična proklamacija čovjekovih težnji, a sadržaji predodređuju, usmjeravaju i uslovljavaju vaspitne aktivnosti. Ciljevi, programi i aktivnosti moraju biti u optimalnoj saglasnosti da bi se postigli pozitivni efekti vaspitanja.
- Vaspitanje je proces usvajanja znanja, vještina i navika, razvijanja psihofizičkih snaga i sposobnosti, formiranja naučnog i ličnog pogleda na svijet i osposobljavanje za samovaspitanje i samobrazovanje. Realizaciju pojedinih ciljeva i zadataka vaspitanja prate i objedinjuju tri etape:
 - racionalnog (saznato-znanje, shvatanje);
 - emocionalnog (osjećanja, uvjerenja i stavovi); i
 - voljnog (primijenjeno-svojevoljno djelovanje i postupanje)
- Tako se osnovna područja razvoja ličnosti obično dijele na :
 - kognitivni razvoj;
 - afektivni razvoj; i
 - psihomotorni razvoj.

- Ako hoćemo da napravimo rezime ili pokušaj izvođenja elemenata za sažeto **definisanje pojma vaspitanja**, onda treba kao **osnovne** izdvojiti sledeće **elemente i karakteristike**: odnosi se na ličnost, svjesna je aktivnost, cjelishodna, specifična ljudska djelatnost, namjerna, organizovana, sistematična djelatnost, ukupnost svih pozitivno usmjerenih uticaja na ličnost, ostvaruje se sadržajima, složeno, međugeneracijska pojava, recipročan i povratni komunikacijski odnos razmene, ima konzervirajući i dinamički karakter, doživotni proces koji se ostvaruje na svim uzrastima, u institucionalnim i vaninstitucionalnim formama, individualni i društveni čin, najširi pedagoški proces i pojam, a mora se sve više zasnivati na naučnim proučavanjima i istraživanjima.

- **Cilj vaspitanja** je uvijek bio **društveno istorijski uslovljen i određen**, jer je ono preko cilja saopštavalo svoje interese u odnosu na razvoj i ponašanje pogotovo mladih ljudi. U Sparti je osnovno da se formira hrabar ratnik, u Atini harmonijski razvoj tijela i duše (kalokagatija), za Rim i Kvintilijana dobar retor, za Loka vaspitanje mladog džentlmena i sposobnog poslovnog čovjeka, za Herbarta razvoj mnogostranih interesa i snaga karaktera i moralnosti, Keršenštajnera radan, disciplinovan i upotrebljiv građanin; dakle, za jedne dobrog i lojalnog građanina, za druge brižnog roditelja, ili dobrog vjernika, dobrog rodoljuba i sl.
- Kao što svako konkretno društvo, klasa ili socijalna grupacija svoje želje i interese proklamuje za opšte važeće ciljeve čovekovog života, time i vaspitanja, tako su filozofski i pedagoški pravci izražavali te interese: religijska, antropološka, kulturna, pragmatistička, esencijalistička pedagogija su najčešće imale suprotne zahtjeve.

- U udžbenicima pedagogije prije II svjetskog rata, različita **gledišta o cilju vaspitanja** su razvrstana u 4 grupe:
 1. ***hedonističko*** (lična sreća, fizičko i duhovno uživanje);
 2. ***utilitarističko*** (sticanje praktičnih, upotrebljivih i korisnih znanja i vještina);
 3. ***moralističko*** (znati šta je moralno dobro i činiti dobra djela, sa stanovišta tog konkretnog društva); i
 4. ***socijalno gledište*** (ličnost sposobna za aktivan društveni život).

- **Funkcije cilja vaspitanja** su veoma brojne i značajne:
 - njegovim formulisanjem čovjek postaje svjesniji svojih namjera u vaspitanju, čini ga promišljenijim i racionalnijim procesom;
 - njime se održava određeni kontinuitet ideja i vrednosnih sistema oko kojih se okuplja i ujedinjuje određena socijalna grupa;
 - objezbjeđuje neophodni nivo organizovanosti i koordiniranosti vaspitne djelatnosti;
 - on je pretpostavka planiranja i predviđanja optimalnih rešenja u izboru i redosledu sadržaja, oblika rada, primeni metoda i sredstava vaspitanja;
 - nije samo norma i ideal, već i osnova za razradu zahtjeva i odgovornosti u odnosu na učesnike vaspitnog procesa i one koji objezbjeđuju neophodne uslove;
 - motivačna funkcija – idela kome se teži;
 - cilj obično sadrži i smisao (zašto) djelatnosti vaspitanja, i sl.
 - cilj vaspitanja vodi računa o kontinuitetu i adekvatnosti razvoja vaspitanika i planiranih aktivnosti, tempu razvoja vaspitanika. Dakle, ne polazi samo od opštedruštvenih interesa, već i od psihofizičkih karakteristika vaspitanika, čime se izbjegava nerealan cilj;
 - futurološka funkcija, jer je okrenut ka budućnosti;

- Sadrži i efekte razvoja ličnosti i vaspitanja i predstavlja osnovu za vrednovanje ukupnih i krajnjih ishoda vaspitne djelatnosti. Cilj je dakle, kao na početku tako i na samom kraju vaspitnog procesa;
- Grupisanje i klasifikovanje ciljeva vaspitanja se može vršiti na različite načine: vrednosni, društveni, interpersonalni, intrapersonalni, egzistencijalni, intelektualni i kulturni, itd.
- Cilj vaspitanja uvijek predstavlja manje ili više idealno zamišljen i generalizovan lik čovjeka, ličnost određenih svojstava i sposobnosti, koje se žele i nastoje vaspitanjem da formiraju kod svakog člana određenog društva. Cilju usaglašavamo organizaciju, sadržaje, metode i sredstava vaspitno obrazovnog rada svih institucija i pojedinaca. Opšti cilj vaspitanja se formuliše približno isto ili slično u vrlo različitim društvima. Ta sličnost je samo terminološka a suština je različita (totalna ličnost, harmonijska, svestrana, slobodna, demokratska, kreativna, i sl.). Opšti cilj vaspitanja i obrazovanja u našem društvu je slobodna, svestrano razvijena ličnost.

- **2 osnovna načina formulisanja i definisanja cilja vaspitanja:**

- cilj kao gotova, statična i udaljena slika; i
- cilj kao odlika i svojstvo samog procesa kojim se dolazi do njega.

Procesualno formulisanje cilja vaspitanja ne govori samo o tome šta se želi postići vaspitanjem (kakva ličnost ili zamišljena struktura) već i kako, na koji način, tj ulazi u samu suštinu vaspitanja, dakle, postepeno ostvarivanje cilja, tj. razlaganje cilja u formu procesa. Naime, bolje je reći da je cilj svestrano razvijanje svih potencijala ličnosti i njihovo bogaćenje i objedinjavanje u raznovrsnosti, i sl.